

Leszek Kolek

"NIEZBEDNE UZUPEŁNIENIE GABINETU ANGLISTYCZNEGO"

W nauczaniu języka obcego często podkreśla się duże znaczenie integracji procesu nauczania samego języka obcego z prezentowaniem szerszego społeczno-kulturalnego obrazu danego kraju. Nierzadko jednak zapomina się o tym drugim aspekcie procesu nauczania i to nie tylko z braku czasu przy realizacji obszernie rozbudowanego programu nauczania, lecz także z powodu niedostatku materiałów i pomocy naukowych, które ułatwiłyby pracę nauczyciela, a jednocześnie uatrakcyjniałyby i pogłębiały przeprowadzane zajęcia.

Wydaje się, że nie wystarczy tu częściowe rozwiązanie tego zagadnienia poprzez odpowiednio dobrane teksty w podręcznikach szkolnych. Lepsze niewątpliwie jest urządzenie tzw. "gabinetów" lub "pracowni", w których przeprowadza się nauczanie poszczególnych języków obcych; dotyczy to szczególnie wprowadzonych niedawno zajęć "fakultatywnych". Wyposażenie takiego gabinetu, oprócz różnych pomocy audio-wizualnych, zawierać winno małą biblioteczkę, która mieściłaby niezbędne pozycje dotyczące danego języka obcego oraz kultury i historii kraju; inaczej mówiąc, wszelkie słowniki, leksykony, encyklopedie, gramatyki, podręczniki, albumy itd. Wydaje się, że biblioteczka taka winna istnieć bez względu na to, czy w szkole znajduje się gabinet specjalistyczny, czy też jeszcze go nie ma.

Dopiero w ostatnich latach szkolna biblioteka mogła wzbogacić się o tak potrzebne pozycje, jak serie "Małych encyklopedii" poszczególnych nauk, seria "Wielkich słowników" różnych

języków, czy wreszcie cały szereg leksykonów, tzw. "Małych słowników" pisarzy świata, Związku Radzieckiego, włoskich, mańskich, polskich, a ostatnio - "Mały słownik pisarzy angielskich i amerykańskich". Ta ostatnia pozycja wydaje się być szczególnie cenna - ukazało się już bowiem kilka wydań gramatyki języka angielskiego, a także kilka książek o historii krajów, brak było natomiast pozycji prezentującej - w postaci osobnych haseł - całokształt związanej informacji o pisarzach i ich twórczości w obu krajach. Omawiany tu "Mały słownik" pisarzy angielskich i amerykańskich" wypełnia tę lukę i będzie chyba przyjęty z zadowoleniem przede wszystkim przez nauczycieli języka angielskiego, jak również przez nauczycieli języka polskiego /przy omawianiu wybranych zagadnień z literatury powieściowej, np. szczególnie ścisłych związków literatury polskiej i angielskiej w XIX wieku/, czy wreszcie przez szeroką rzeszę polskich czytelników interesujących się literaturą języka angielskiego.

Słownik ten zawiera około 800 haseł dotyczących pisarzy języka angielskiego w szerokim rozumieniu tego określenia, tzn. obejmuje wszystkich ważniejszych pisarzy tworzących w danym języku bez względu na ich przynależność narodową czy państwową. Zawiera on zatem informacje o pisarzach angielskich, amerykańskich, kanadyjskich, australijskich oraz południowo-afrykańskich; ograniczenie się w tytule do pisarzy angielskich i amerykańskich jest więc chyba wyrazem skromności twórców słownika, którzy nie poszli śladem wydawców antologii "Poeci języka angielskiego", mimo iż taki właśnie tytuł najbardziej odpowiadałby zawartości tomu.

Duży jest także zakres i liczba podstawowych informacji

które są w nim zawarte; uwzględni on bowiem pisarzy "od początków istnienia wymienionych literatur aż do czasów współczesnych". W ramach każdego hasła, którego objętość uzależniona jest niewątpliwie od ważności historycznej danego pisarza, jego znaczenia w literaturze narodowej i jego popularność w Polsce, zawarte zostały podstawowe informacje biograficzne, najważniejsze lub najbardziej reprezentatywne tytuły jego dzieł, zwięzła ocena krytyczno-literacka, wraz z określeniem jego przynależności do pewnych prądów literackich itp. Tytuły dzieł podawane są w zasadzie w wersji oryginalnej, w nawiasach zaś zamieszcza się ich polskie tłumaczenia "możliwie wiernie oddające znaczenia oryginałów". Warto odnotować tu fakt wyróżnienia tytułów istniejących przekładów polskich: tytuły polskich przekładów umieszczane są wtedy przed nawiasem, natomiast oryginały - w nawiasach. Podawane są także daty wydania poszczególnych utworów, lub daty wystawienia sztuk teatralnych. Należy przy tym zauważyć, że w hasłach pisarzy, których utwory tłumaczone były na język polski, znaleźć można nazwiska polskich tłumaczy tych utworów.

Można ogólnie stwierdzić, że skoro dany pisarz znalazł się już na liście wybranych twórców, podawane o nim informacje będą w większości przypadków względnie dokładne i szczegółowe. Trzeba tu jeszcze dodać, że "Słownik" nie ogranicza się bynajmniej do pisarzy w ścisłym sensie tego słowa, lecz obejmuje także najwybitniejszych filozofów, polityków oraz krytyków i teoretyków literackich, którzy wywarli duży wpływ na kształtowanie się danej literatury. Tym trudniej jest zatem wyróżnić te hasła, które zasługiwałyby na szczególną uwagę; ich lista byłaby zbyt długa, aby ją tu przytaczać, gdyż wiele

jest opracowań bardzo syntetycznych, umiejętnie podkreślających rzeczywiście najważniejsze utwory i dodających przejrzystą ocenę pozycji danego twórcy.

Jak i przy innych tego rodzaju opracowaniach i słownikach prawie zawsze można mieć zastrzeżenia co do zakresu objętego materiału, kryteriów wyboru oraz objętości poszczególnych haseł. Mimo wszelkich zalet omawianej tu pracy nie sposób pominąć dość istotnych niedostatków, które wynikają w dużej mierze z braku wyraźnie określonego kryterium wyboru. Już samo stwierdzenie we wstępie, że obejmuje się tu twórców "piszących w języku angielskim" przesądza o niemożności przedstawienia całego materiału " od początków istnienia wymienionych literatur aż do czasów współczesnych " i naraża redaktorów słownika na zarzuty pominięcia tego czy innego pisarza. Niektóre opuszczenia są szczególnie jaskrawe. Wśród utworów anonimowych znaleźć można hasła "Beowulf" czy "Everyman", brak natomiast - "Pearl", "Widsith", lub "Robin Hood" / jako bohater licznych ballad/, mimo iż dotyczą one utworów znanych w Polsce. Między nazwiskami polityków, filozofów i krytyków literackich znaleźć można Jeffersona, a brak Lincolna; jest Locke lub Hume, a brak Ockhama; wymieniono nazwiska Edwin Muir i René Wallek, pomijając Percy Lubbocka, V.S. Fritchetta / znany w polskim tłumaczeniu jako nowelista, czy nawet A. Warrena / współautora znanej polskiemu czytelnikowi "Teorii literatury" wraz z René Wallekiem/. Największe jednak braki dostrzec można przeglądając listę pisarzy najnowszych; i tak, z literatury angielskiej, na próżno szukać można tak znanych nazwisk, jak Ronald Fairbank, Anthony Powell, Muriel Spark, Pamela H. Jones, William Cooper, Margaret Drabble, John Bowen, Anthony Burgess, Brigid Brophy etc.; z wcześniej-

szych autorów amerykańskich pominięto Johna Cottona, Jonathana Edwardsa, Josha Billingsa; z nowszych - J. Bartha, T. Pynchona, J. Hellera; pominięcia dotyczą także autorów kanadyjskich /Bliss Carman/, australijskich /Nathaniel Gould/, nowozelandzkich /Frank Sargeson/, wreszcie irlandzkich / Isaac Bickerstaff, Gerald Griffin, John Banim/. Jest rzeczą oczywistą, że literatury tych ostatnich krajów nie są tak bogate i zapewne nie dorównują literaturze angielskiej czy amerykańskiej; niemniej jednak uwzględniając także i te literatury, nie należało chyba pomijać reprezentatywnych dla nich twórców.

Zastrzeżenia można mieć także co do opracowania niektórych haseł. Dotyczą one pominięcia tytułów ważnych dzieł /np. w hasle Flannery O'Connor opuszczono "Everything That Rises Must Converge", Iris Murdoch - "The Italian Girl", M. Storm Jameson - "The Hidden River"/, powieści tłumaczonej zresztą świeżo na język polski/, jak również nie uwzględnienia polskich przekładów w takich hasłach, jak J.C. Powys, J.F. Powers, czy Mary T. McCarthy. Wspomnieć wreszcie wypada o bardzo niedbałej korekcie pracy: błędy w tytułach /np. The Aspects of the Novel" zamiast "Aspects of the Novel", lub "Some Aspects of the Novel"/, niewłaściwa pisownia /np. w hasle Doris Lessing - tytuły "Marta Quest" zamiast "Martha Quest", lub "The Golden Note Book" zamiast "The Golden Notebook"/, niepoprawna pisownia i złe tłumaczenie /np. "Howard's End"/ Rezydencja Howardów/ zamiast "Howards End" i bez tłumaczenia tytułu, który jest imieniem własnym/, czy wreszcie błędy drukarskie /str. 78, 362, 439, itd./.

Twórcy omawianej tu pracy postawili przed sobą bardzo trudne zadanie, z którego nie zawsze mogli wyjść obronną

ręką. należałoby się chyba zastanowić nad pytaniem, czy obejmowany tu zakres materiału nie był zbyt obszerny, aby ująć go nawet w najbardziej syntetyczny sposób w tak krótkiej publikacji. Może na przyszłość warto by rozważyć możliwość wydania oddzielnych słowników dla literatury angielskiej i amerykańskiej. Warto tu wspomnieć o powszechnie znanych i cenionych wadawnictwach typu "Oxford Companion to English Literature" czy "Oxford Companion to American Literature", które na dwukrotnie większej ilości stron większego formatu poświęcone są właśnie oddzielnym literaturom. Dotyczyłoby to jednak raczej przyszłych wydań lub wznowień "Słownika". Jednocześnie konieczne byłoby chyba uwzględnienie w przyszłym wydaniu choćby w najkrótszej formie dość już bogatej bibliografii polskich omówień krytycznych, czy to poszczególnych pisarzy, czy też okresów historycznych. Krytyki te są powszechnie osiągalne i pozwoliłyby na skrócenie niektórych haseł, odsyłając czytelnika właśnie do polskiej bibliografii.

Mimo powyższych zastrzeżeń można chyba sądzić, że jako pierwsze wydanie tego typu pracy dotyczącej pisarzy obszaru języka angielskiego, książka ta może doskonale spełnić liczne zadania. Niewątpliwie przyczyni się ona do dalszego popularyzowania tak pięknej i bogatej literatury języka angielskiego i pozwoli polskiemu czytelnikowi poznać wielu nieznanych mu dotąd twórców. Wydaje się także, że będzie ona pożytecznym narzędziem w ręku nauczyciela: pomoże mu zarówno w rozszerzeniu własnych wiadomości zawodowych, jak również w gruntowniejszym niż dotąd omawianiu literatury na zajęciach programowych i fakultatywnych / np. rozwijanie aktywności i samodzielności uczniów poprzez opracowywanie zadanych referatów literackich/.

Na zakończenie słów kilka o twórcach tej pionierskiej pracy. Została ona przygotowana przede wszystkim przez trzy osoby Stanisława Helsztyńskiego, Halinę Geber i Jana Wojnowskiego, którzy opracowali blisko połowę haseł; ponadto duży udział mają w niej także Elżbieta Piotrowska i Wacław Sadkowski. Ich ogromny wkład pracy, widoczny w niewątpliwych zaletach tej książki, przyczynił się także do nadania jej jednolitego charakteru. Z drugiej zaś strony udział tak znakomitych znawców przedmiotu jak Przemysław Mroczkowski, Irena Dobrzycka, Witold Ostrowski, Grzegorz Sinko i innych, podnosi prestiż publikacji, która staje się właśnie niezbędnym uzupełnieniem każdego gabinetu anglistycznego.